

ДОПРИНОС МОЗАИКУ “ИСТОРИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ”

**Владимир Лукић, *Од Грмеча до Дејтона и даље*, приређивачи:
Владимир Лукић, Радован Јовић и Јанко Велимировић, Бања
Лука: Удружење “Јасеновац – Доња Градина” 2023, стр. 487**

Погледи на историју Републике Српске из периода њеног стварања и Одбрамбено-отаџбинског рата забиљежени од стране њених стваралаца из најужег политичког руководства Републике Српске са протоком времена добијају све више на значају. Дјела најзначајнијих личности најужег политичког руководства Републике Српске у вријеме њеног стварања, без обзира на карактер и структуру, представљају значајне историјске изворе за проучавање историје Републике Српске. Нека од њих могу се упоредити са “Мемоарима” проте Матеје Ненадовића (1777–1854). Након процеса одбране пред МКСЈ, први председник Републике Српске др Радован Караџић 2016. је објавио дјело “Мермерне истине о Босни: Уводна и Завршна реч пред Међународним кривичним судом за бившу Југославију у Хагу”. Прије тога су јавности постала доступна дјела других чланова најужег политичког руководства Републике Српске. Члан Предсједништва, а потом потпредсједник па председник Републике Српске, проф. др Биљана Плавшић објавила је 2005. књигу у два дијела под називом “Сведочим”. Супруга члана Предсједништва и потпредсједника Републике Српске проф. др Николе Кољевића приредила је његове дневничке забиљешке под називом “Стварање Републике Српске: дневник (1993–1995) I–II” 2008. године. Предсједник Народне скупштине Републике Српске мр Момчило Крајишник оставио је иза себе дјело “Како се рађала Република Српска”, објављено 2011. Од краја 2023. том низу може се додати још један наслов. Један од ратних председника Владе Републике Српске, 1993–1994, проф. др Владимир Лукић (1933), аутор је дјела под насловом “Од Грмеча до Дејтона и даље”. Поред професора Лукића, приређивачи публикације су Радован Јовић и Јанко Велимировић. Издавач дјела је Удружење “Јасеновац – Доња Градина”. Редакциони одбор чинили су Владимир Лукић, Радован Јовић, Маја Јаковљевић, Маријана Димитрић, Михајло Орловић и Јанко Велимировић. Штампана је у бањалучком “Графопапиру” у тиражу од 200 примјерака. Рецензенти су Михајло Орловић, Љиљана Лалић и Никола Кобац.

Владимир Лукић рођен је 7. априла 1933. године у селу Дабар код Санског Моста од оца Николе и мајке Драгице. Са супругом Мирјаном (1941) добио је синове Александра (1959) и Срђана (1963). Од два сина има три унука: Николу, Бојана и Филипа. Нижу реалну гимназију завршио је у Санском Мосту, а Геодетско-техничку школу у Сарајеву. Дипломирао је на Архитектонско-грађевинско-геодетском факултету у Загребу 1961. године. Био је професор па директор Геодетско-техничке школе у Сарајеву. Директор Републичке геодетске управе Сарајево био је 1971–1984, а потом директор Геодетског завода у Сарајеву (1984 – март 1990). Магистрирао је 1978. године на Геодетском факултету у Загребу, а докторирао 1990. на Грађевинском факултету у Сарајеву, гдје је биран за доцента. Радио је на оснивању Архитектонско-грађевинског факултета у Бањалуци 1996. године. За ванредног професора изабран је 1994. на Шумарском факултету у Бањалуци, а за редовног професора Архитектонско-грађевинског факултета у Бањалуци 1998. године. Био је декан овог факултета од 1996. до 2003. године. Од 2007. је професор емеритус. Од марта 2008. био је технички директор Института “ИГ” Бањалука. Активно је учествовао у процесу стварања Републике Српске. Био је представник Републике Српске у УНПРОФОР-у од 1. јула до 19. децембра 1992. године, а предсједник Владе Републике Српске од 20. јануара 1993. до 18. августа 1994. Био је члан делегације Републике Српске у Дејтону. Обављао је више других дужности и задужења. Носилац је низа одликовања, међу којима и Ордена Светог Саве II степена.

Публикација “Од Грмеча до Дејтона и даље” Владимира Лукића на 487 страница, поред Предговора (стр. 11–14) Јанка Велимировића, садржи 17 нумерисаних поглавља: I Живот у првој и другој Југославији (стр. 15–36), II Одбрамбено-отаџбински рат (1992–1995) (стр. 37–49), III Ратне 1993. и 1994, Предсједник Владе Републике Српске (стр. 51–112), IV Преломни догађаји – 1995. године (стр. 113–134), V Мировни преговори о БиХ настављени у Америци (стр. 135–196), VI Практична примјена Дејтонског споразума (стр. 197–242), VII Допринос високошколском образовању у Републици Српској (стр. 243–248), VIII УДРУЖЕЊЕ “Јасеновац – Доња Градина” (стр. 249–296), IX Округли столови и друге активности (стр. 297–316), X Свједочење пред Међународним судом правде и Хашким трибуналом (стр. 317–342), XI И даље у борби за право, правду и истину (стр. 343–360), XII Признање за активности и допринос Српској православној цркви (стр. 361–374), XIII Прилози (стр. 375–436), XIV Пријатељ за памћење (стр. 437–442), XV (Ауто)биографија (стр. 443–455), XVI Биографије кључних личности наведених у овој књизи (стр. 457–466), XVII Рецензије (стр. 467–486). Наведена поглавља даље су подијељена на више потпоглавља. На крају се налази Захвалница (стр. 487).

У предговору овог дјела Јанко Велимировић окарактерисао га је као (ауто)биографију. Први “инсерт из богате животне ризнице” проф. др Владимира Лукића почиње Грмечом, тј. рођењем у Брајића Тавану, у селу Дабар, Срез Сански Мост. Посебно потпоглавље ове цјелине односи се на период од 1941. до 1945. У њему су посебно живе слике сјећања професора Лукића на

породична страдања у Другом свјетском рату. Култура памћења на страдање српског народа у НДХ присутна је и у потпоглављу “Школовање и напредовање у струци”, у ком је забиљежио посјету страстишту Гаравице код Бихаћа, гдје су страдале хиљаде Срба.

Друго поглавље носи назив “Одбрамбено-отаџбински рат (1992–1995)”. Владимир Лукић је крај социјалистичке Југославије дефинисао као “насилно разарање СФР Југославије”. Посебна потпоглавља у овој цјелини су “Стварање Републике Српске” и “Стање у Сарајеву 1992. године и рад у УНПРОФОР-у”, гдје је професор Лукић био представник Републике Српске. Сliku о положају Срба у Сарајеву уочи и почетком рата потврђује Лукићев опис. Кроз ово поглавље проф. Лукић доноси информације о изласку Срба из Сарајева.

Посебно поглавље посвећено је периоду 1993–1994, када је Владимир Лукић био предсједник Владе Републике Српске. Информацију да је изабран за мандатара Владе Републике Српске саопштио му је на путу од Лукавице до Јахорине, на Требевићу, потпредсједник Републике Српске и његов пријатељ проф. др Никола Кољевић (1936–1997). Владимир Лукић доноси више појединости око процеса формирања Владе. Посебно је описао одбијање Венс-Овеновог плана на скупштинском засједању у Рајској долини на Јахорини. Као једно од највећих искушења у мандату Владе Републике Српске коју је водио навео је војну побуну “Септембар 1993”, коју је окарактерисао као инсценирану. Лукић је детаљно описао долазак руководства Републике Српске у Бањалуку, а посебно њихов боравак у Прњавору прије и по повратку из Бањалучке. Прије поласка за Бањалуку премијер Лукић разговарао је са генералом Младићем на ИКМ 1. КК ВРС код генерала Талића. Том приликом командант Главног штаба и предсједник Владе Републике Српске детектовали су појединце најодговорније за “Септембар 1993”, али их аутор не именује.

Као једну од специфичности односа у Одбрамбено-отаџбинском рату Владимир Лукић наводи формирање Студентске бригаде 4. новембра 1994. од студената Универзитета у Бањалуци и њено дјеловање до расформирања 15. јануара 1995. Професор Лукић одговорност за положај и статус 12 западнокрајинских општина Републике Српске веже за “два најодговорнија политичара” Републике Српске, уз напомену да се не може умањити значај свих у руководству у процесу стварања Републике Српске. Наведено повезује са активностима њих двојице у првој половини 1994. са картографом из Војногеографског института. По одласку са мјеста предсједника Владе Републике Српске, Владимир Лукић није престао да буде активан учесник бројних важних догађаја. Преломне догађаје смјестио је у 1995. годину. Највећи раскол политичког врха и Главног штаба ВРС везао је за 50. сједницу Народне скупштине у Санском Мосту 15. и 16. априла 1995.

Вододјелница у Лукићевој књизи је “Дејтон” – односно активности везане за Општи оквирни споразум за мир у БиХ. Дејтонском споразуму професор Лукић посветио је два поглавља. Информацију да је као експерт именован за члана делегације Републике Српске у Дејтону професору Лукићу саопштио је

потпредсједник Кољевић у Бијељини. Лукић је навео одређене појединости које би се могле окарактерисати као покушај спречавања да отпутује у Дејтон. Имао је одређене компликације око одласка из Бањалуке за Београд. Лукић је, заједно са потпредсједником Кољевићем, пред Дејтон отпутовао из Бањалуке за Београд 28. октобра 1995. Донио је низ информација о састанцима пред полазак у Дејтон који су одржани у Београду од 29. до 31. октобра 1995. године, као и одређене детаље у вези са самим летом и разговором са Слободаном Милошевићем. Према Лукићу, он је имао више консултативних разговора са Слободаном Милошевићем у Дејтону. Поред Николе Кољевића, Момчила Крајишника и Алексе Бухе, као преговарача, Владимир Лукић био је члан делегације као експерт. Поред њега, из Републике Српске ту су били Гашо Мијановић, Радомир Лукић, Јован Заметица и генерал Здравко Толимир. Посебан акценат Лукић ставља на његов састанак са Милошевићем и цртање мапа. Лукић описује дио атмосфере унутар делегације Републике Српске, наводећи одређена размимоилажења. Владимир Лукић био је посебно ангажован као експерт у цртању мапа. Нагласио је да, како се приближавао завршетак Конференције, чланови делегације Републике Српске нису благовремено информисани. Лукић се из Дејтона вратио у Београд 24. новембра 1995. О теми Дејтона Лукић је говорио у интервјуима 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2019. и 2020. године. У интервјуима је апострофирао да Босна и Херцеговина може опстати само на дејтонској основи, да је споразум зауставио рат и успоставио темеље уставног уређења у БиХ, посебно нагласивши заслуге Слободана Милошевића. Споразум су потписале велике силе, без чије сагласности или воље три конститутивна народа и два ентитета нема његове ревизије.

Трећи сегмент Лукићеве књиге, поред “Грмеча” и “Дејтона”, посвећен је његовим другим активностима. У сегменту “и даље“, из наслова публикације, наведен је рад на оснивању Архитектонско-грађевинског факултета, дјелатност у Удружењу “Јасеновац – Доња Градина”, свједочење пред Међународним судом правде и Хашким трибуналом, рад на обнови Храма Светог апостола и јеванђелисте Марка у Дабру код Санског Моста, додјела Ордена Светог Саве II степена, учешће на округлим столовима и друге активности. Лукић је био први свједок одбране пред Међународним судом правде по тужби бивше Републике БиХ против Србије и Црне Горе 2006. године. Пред Хашким трибуналом он је свједочио на суђењима др Радовану Караџићу у мају 2013. и генералу Ратку Младићу у септембру 2014. године.

Орден Светог Саве II степена је Владимиру Лукићу додијелио Свети архијерејски синод Српске православне цркве, а на приједлог епископа бихаћко-петровачког.

Након поменутих поглавља слиједе (ауто)биографски подаци Владимира Лукића, прилози за биографије “кључних” десет личности наведених у књизи (Слободан Милошевић, Радован Караџић, Никола Кољевић, Биљана Плавшић, генерал Ратко Младић, Момчило Крајишник, Алија Изетбеговић, Фрањо Туђман, Бил Клинтон и Ричард Холбрук), те рецензије.

Публикација садржи велики број Лукићевих породичних фотографија, као и фотографија везаних за период Одбрамбено-отаџбинског рата.

“Од Грмеча до Дејтона и даље” проф. др Владимира Лукића је значајан историјски извор за изучавање процеса стварања и развоја Републике Српске. Владимир Лукић истиче своје слагање са потпредсједницима Републике Српске Биљаном Плавшић и Николом Кољевићем. На примјеру ратне потпредсједнице и поратне предсједнице Плавшић то не значи да су имали увијек исти поглед. Уочљиво је то на примјеру Слободана Милошевића, о коме њих двоје не дијеле исте ставове. Одређену дистанцу Владимир Лукић успоставио је према предсједницима Републике и Народне скупштине Републике Српске, нагласивши да се тиме не умањује њихов допринос стварању Републике Српске. Традиционално позитиван став српског народа о Војсци Републике Српске и команданту Главног штаба генерал-пуковнику Ратку Младићу има и Владимир Лукић. Између корица књиге Владимира Лукића налази се изворни материјал који може додатно да освијетли бројне појединости из историје Републике Српске. Кључне тачке Лукићевог дјела су породица, образовање, радни ангажман, допринос стварању Републике Српске, његовање културе памћења страдања српског народа у Другом свјетском рату. Богат животни пут једног од ратних предсједника Владе Републике Српске и значајне личности историје Републике Српске условио је потребу да се најзначајнији догађаји забиљеже и у овом облику. На тај начин отворен је пут да се у догледно вријеме кроз форму научноистраживачких радова и историјских монографија обраде бројне теме о догађајима, личностима и процесима из историје Републике Српске. Имајући у виду веома садржајну биографију проф. др Владимира Лукића те знање и енергију коју посједује, надамо се да још увијек није све оно што је записано објављено нити да је све записано. Када би се у том смислу отишло даље, то би био нови правац на путу додатног освјетљавања његове личности и дјелатности. Круна тог пута била би историјска монографија о овој личности која би означила нови допринос проучавању историје Републике Српске.

*Остоја Раилић
Музеј Републике Српске
Бањалука*